

Yliopistokeskusten yhteistyöfoorumin lausunto koulutuspoliittisesta selonteosta

Alueelliset erot väestön koulutustasossa ovat Suomessa kasvamassa. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus yli 15-vuotiaasta väestöstä oli vuonna 2019 yliopistokeskusmaakunnissa 25 – 27 % kun maan keskiarvo on 32 %. Koulutustasoindeksi yli 20-vuotiaiden osalta oli yliopistokeskusmaakunnissa 328 – 337 kun koko maan keskiarvo on 380. Alueiden eriytyminen koulutustason ja inhimillisen pääoman osalta muodostaa ongelman sekä alueiden kehitysnäkymien että korkeakoulutuksen tasa-arvon näkökulmasta, mikä lopulta muodostuu elinkeinoelämän uusiutumista rajoittavaksi tekijäksi kansallisella tasolla.

Yliopistokeskukset toteavat koulutuspoliittisen selonteon sisältävän monia merkittäviä linjauksia, jotka ottavat hyvin huomioon toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset sekä edistävät monipuolisesti korkeakoulutuksen tasa-arvoa ja saavutettavuutta. Selonteossa on useita tavoitteita ja kehittämiskohteita. Niiden toteuttaminen ja toteuttamisen vaatimat resurssit jäävät paljolti auki.

Koulutuksessa tavoitellaan lisää vaikuttavuutta mm. joustavuudella ja oppijakeskeisillä rakenteilla yli korkeakoulusektorirajojen. Yliopistokeskusten yhteistyöfoorumi kiinnittää huomiota siihen, että useat koulutuspoliittisen selonteon päätavoitteet ovat olleet yliopistokeskusten toiminnan keskiössä jo pidempään. Yliopistokeskuksilla on kokemusta toimia ketterästi läheisessä vuorovaikutuksessa työelämän ja muun yhteiskunnan kanssa ja vastata täten moniin selonteon tavoitteisiin. Erityisesti seuraavat koulutuspoliittisen selonteon tavoitteet ja huomiot koetaan yliopistokeskuksissa olevan toimintamme keskiössä.

- Tavoite parantaa korkeakoulutuksen *saavutettavuutta ja tasa-arvoa (luku 3.3, s. 34)*; yliopistokeskuksilla on tärkeä rooli erityisesti yliopistollisen koulutuksen alueellisen, mutta myös sosioekonomisen tasa-arvon edistäjinä.
- Selonteossa todetaan, että *osaamisen uudistamisen kasvavien tarpeiden vuoksi jatkuva oppiminen painottuu yhä enemmän korkeakoulujen koulutustehtävässä. Nykyistä korkeakoulujärjestelmää on syytä tarkastella erityisesti väestökehityksen, digitaalisuuden, oppijakeskeisyyden ja kansainvälistymisen rakenteille ja toimintatavoille aiheuttamien muospaineiden näkökulmasta. (luku 3.3, s.35-36)*; oppijakeskeisyys on yliopistokeskuksissa koulutussuunnittelun peruslähtökohta ja yliopistokeskukset ovat edelläkävijöitä monimuotoisten, digitaalisuutta hyödyntävien oppimismenetelmien kehittämisessä.
- Tavoite *kehittää säätelyä siten, että se tukee nykyistä paremmin korkeakoulujen kykyä palvella yhteiskunnan osaamis- ja työvoimatarpeita ja auttaa niitä vastaamaan moninaistuvan tieteen vaatimuksiin (luku 3.3, s. 36)*; alueiden osaamis- ja työvoimatarpeet ovat yliopistokeskusten toiminnan lähtökohtana jo nyt. Yliopistokeskusten vahvistaminen ja yliopistokeskusten tehtävien selkeyttäminen edistää merkittävästi tämän tavoitteen toteutumista.
- Tavoite *kehittää jatkuvan oppimisen joustavaa tarjontaa (luku 3.3, s. 36)*; yliopistokeskuksissa ollaan monin paikoin edelläkävijöitä joustavien koulutuspolkujen suunnittelussa ja toteutuksessa yli korkeakoulusektorirajojen.
- Toimenpide-ehdotuksena esitetään selonteossa, että *Opetus- ja kulttuuriministeriö uudistaa ohjausta ja rahoitusta siten, että ne kannustavat ammattikorkeakouluja, yliopistoja ja Suomen Akatemiaa kehittämään toimintatapojaan ja rakenteitaan tukemaan entistä*

paremmin verkostomaista yhteistyötä, monipuolista ja korkealaatuista osaamisen tuottamista sekä uuden tiedon siirtämistä yhteiskunnan ja työelämän käyttöön. (luku 3.3, s. 37); yliopistokeskukset muodostavat merkittävän yliopistojen verkostomaisen yhteistyön alustan. Yliopistokeskusten toimintaa ja rahoitus pohjaa vahvistamalla tuetaan myös yliopistojen verkostomaista yhteistyötä sekä uuden tieteellisen tiedon siirtymistä yhteiskunnan ja työelämän käyttöön.

- Selonteossa esitetään, että vuoteen 2040 mennessä *Suomessa on avoin oppimisen ekosysteemi, joka hyödyttää oppijoita, tutkimus- ja innovaatiotoimintaa ja työelämää (luku 3.3, s. 37);* yliopistokeskuksissa toteutettava koulutus on usein suunnattu osaamisen kehittämiseen työelämän muuttuvien vaatimusten mukaisesti ja se toteutetaan yhteistyössä alueiden elinkeinoelämän kanssa.
- Selonteossa todetaan, että *julkisten tutkimustoimijoiden eli korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten rinnalla on vain kapea kärkijoukko tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan (TKI) voimakkaasti investoivia yrityksiä (luku 3.4, s.39).* TKI-volyymin nostaminen 4 %:iin BKT:sta vaatii alhaalta ylöspäin tehtävää aktivointityötä ja uudenlaisia kumppanuuksia. Tällaisesta työstä yliopistokeskuksissa on runsaasti kokemusta. Yliopistokeskusten vaikuttavuusalueella on paljon juuri sellaisia yrityksiä, jotka nyt jäävät TKI-toiminnan ulkopuolelle Alueiden tarpeiden parempi huomioiminen yliopistokeskusten toiminnan ja rahoituksen kehittämisessä edistää laajan joukon yritysten vahvemman mukaantumisen TKI-toimintaan.
- Selonteossa esitetään, että vuoteen 2040 mennessä *korkeakoulujen uudistuneet rakenteet ja toimintatavat mahdollistavat verkostomaisen yhteistyön, jolla muun muassa turvataan korkeatasoinen tieteellinen vaikuttavuus yhteiskunnassa sekä monipuolinen tutkimus ja korkeakoulutus (luku 3.4, s. 40);* yliopistokeskukset muodostavat yliopistojen verkostomaisen yhteistyön merkittävän alustan. Yhteistyön (esim. yliopistojen yhteiset tutkinto-ohjelmat) esteenä usein on, että yliopistojen rahoitusmalli ei tue tämentyyppistä yhteistyötä. Yliopistokeskukset toivovat, että yhtenä lähtökohtana korkeakoulujen rakenteiden uudistamisessa on yliopistojen verkostomainen yhteistyö yliopistokeskuksissa.
- Toimenpide-ehdotuksena esitetään, että *rakennetaan ja otetaan käyttöön yhteistyössä korkeakoulujen, perusopetuksen ja keskeisten sidosryhmien kanssa koulutuksen digitaalinen palveluekosysteemi, (luku 3.2 s. 28);* yliopistokeskuksissa on pitkäaikaista kokemusta monimuotoisten ja verkkopohjaisten koulutusmenetelmien kehittämisestä ja hyödyntämisestä. Koulutuksen digitaalinen palveluekosysteemi luo uusia mahdollisuuksia yliopistokeskusten toiminnalle sekä koulutuksen suunnittelijana että tuottajana.

Koulutuspoliittisen selonteon **luvussa 4** todetaan, että *nykyinen rakenne ja tapa tuottaa koulutuspalveluita ei vastaisuudessa ole suuressa osassa Suomea mahdollinen (s. 73);* samalla todetaan, että *koko väestön hyvä koulutus ja osaaminen ovat pärjäämisen perusta ja jatkuvalla oppimisella voidaan vastata murrosten tuomiin ongelmiin ja edistää samalla sosiaalista oikeudenmukaisuutta (s. 88).*

Yliopistokeskuksilla on merkittävää potentiaalia edistää korkeakoulutuksen alueellista ja sosioekonomista tasa-arvoa, kehittää jatkuvan oppimisen palveluja työelämälähtöisesti sekä rakentaa oppijakeskeisiä koulutuspolkuja. Yliopistokeskusten asema on kuitenkin heikko eikä yliopistokeskusten roolia ja resurssien pitkäjänteisyyttä ole määritelty kansallisella tasolla. Yliopistokeskukset toteuttavat selonteon keskeisiä yhteistyötavoitteita, ja ne ovat tehneet työtä jo pitkään, joten niiden aseman vahvistaminen on perusteltua. Olisi loogista, että yliopistokeskukset nähtäisiin oleellisena osana kansallista korkeakoulupoliittikkaa ja että yliopistokeskusten rooli mainittaisiin myös koulutuspoliittisessa selonteossa.

Yliopistokeskukset toivovat, että korkeakoulutuksen rakenteellisessa kehittämisessä huomioitaisiin yliopistokeskukset yliopistojen verkostomaisen yhteistyön alustana. Yliopistojen rahoitusmallissa olisi syytä nykyistä paremmin kannustaa yliopistoja toimimaan vuorovaikutuksessa työ- ja elinkeinoelämän kanssa ja siten huomioimaan toiminnassaan yhteiskunnan erilaiset tarpeet eri puolilla Suomea.

Vesa Virtanen
Johtaja, Kajaanin yliopistokeskus

Marko Aittola
Johtaja, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Minna-Maija Salomaa
Pääsihteeri, Lahden yliopistokampus

Matti Malinen
Pääsihteeri, Mikkelin yliopistokeskus

Tarmo Lipping
Johtaja, Porin yliopistokeskus

Juha Alarinta
Johtaja, Seinäjoen yliopistokeskus